



Vlado Augustin*, vlado.augustin@czs.si

Preprečevanje rojenja

Rojenje čebel je naravno razmnoževanje čebeljih družin. Pri tem se družina razdeli na dva dela. En del ostane v panju, drugi del pa ga zapusti. Približno polovica čebel, včasih tudi več, se pridruži stari matici in si poišče novo domovanje. Preostale čebele ostanejo v panju in čakajo, da se iz pokritih matičnikov izleže mlada matica, se spraši in začne zalegati. Roj je popoln naraven začetek nove čebelje družine, saj z izjemo satja, zalog hrane in zalege s seboj prinese vse, kar mlada čebelja družina potrebuje za svoj razvoj. To je pomembno predvsem zato, ker s seboj ne prinese morebitnih bolezni, katerih povzročitelji so se naselili v starem satju. Ko zapusti staro družino v panju, se delno otrese tudi varoj in zgradi novo satje.

Predavnimi leti so čebelarji kar tekmovali, kdo bo imel prvi roj. Imeti zgodnje roje so bile sanje in želja slehernega čebelarja, saj je to veljalo kot dokaz dobrega čebelarjenja. V sodobnem čebelarstvu so roji zaradi gospodarskih in praktičnih vzrokov nezaželeni, zato čebelarji s pravilno tehnologijo zaviramo nastanek rojilnega razpoloženja. V praktičnem čebelarstvu je največja spretnost, da z različnimi posegi v čebeljem panju omogočimo razvoj močnih čebeljih družin že za zgodnje dobre paše in da jih v takšnem stanju ohranimo vse čebelarstvo leto. Pri takšni tehnologiji čebelarjenja moramo odpraviti vse možnosti za pojav rojilnega razpoloženja zato, da čebele ohranijo maksimalno delovno vneto in da naberejo čim več medu, »namenjenega« za čebelarjev trud.

Za doseg tega cilja je odločilnega pomena, da poznamo vse dejavnike, ki vplivajo na nastanek rojilnega razpoloženja. Čebelje družine rijojo takrat, ko dosežejo vrhunec svojega razvoja. Tedaj postane družina zelo močna, saj se je izleglo že nekaj generacij mladih čebel in matici zmanjkuje prostora za zaleganje. V panju je vedno več pokrite zalege kot nepokrite in vedno več mladih čebel krmilk, ki ne morejo opravljati svoje pglavitne naloge, tj. krmiljenja ličink. Ker se nagonsko intenzivno hranijo s cvetnim prahom, se jim začnejo povečevati jajčniki. Ta pojav imenujemo prikrita trotavost mladic in je pglavitni vzrok rojenja čebel. Tedaj je v družini približno 40 do 60 odstotkov čebel s povečanimi jajčniki, prav to pa v njej povzroči rojilno razpoloženje, ki zelo vpliva na vedenje in življenje čebel. Poleg nesoraz-

merja med nepokrito in pokrito zalego v korist pokrite rojenje pospešujejo tudi drugi dejavniki: majhen panj, v katerem matica nima prostora za zaleganje po svojih sposobnostih, vreme, zelo plodna matica, izdatna pelodna paša in srednja ali slabša paša ter dedne lastnosti.

Ko preučimo pglavitne dejavnike rojenja, si moramo prizadevati, da čebelje družine ne ustvarjajo možnosti za nastanek tega pojava. Najpomembnejše je, da na vrhuncu razvoja čebelje družine ter pri maksimalnem vnosu nektarja in cvetnega prahu zagotovimo pravočasno širjenje prostora v panju. Blokado plodišča s cvetnim prahom in nektarjem preprečimo tako, da iz plodišča odstranimo dva krajna medena sata in namesto njiju vstavimo dve satnici, eno na levo in drugo na desno stran kot predzadnjo. Tako bomo mlade čebele zaposlili z graditvijo satja, ki ga bodo pašne čebele napolnile z medom oziroma s cvetnim prahom, sredinski del plodišča pa bo ostal nezaseden, tako da bo imela matica možnost neomejenega zaleganja. Satnic nikoli ne vstavljamo v sredino gnezda, ker bi jih čebele zaradi obilice nektarja in cvetnega prahu v naravi nagonsko napolnile s hrano, še preden bi jih matica zalegla. Prav tako bi že tako omejen prostor zalege še pregradili, s tem pa bi omejili matico na eno stran panja in dodatno zapletli zadevo. Zgoraj opisani postopek lahko (po potrebi) ponovimo čez nekaj dni, saj pravočasna širitev prostora v panjih v veliki meri zmanjšuje možnost za pojav rojilnega razpoloženja. Odvzete krajne medene sate shranimo v skladišču, tako da jih bomo pozneje lahko uporabili za narejanje narejencev.



Čebelji roj na vejah

Foto: Christian Osou

* Svetovalec JSSČ za tehnologijo čebelarjenja

Pri AŽ-panju rešujemo problem rojenja tudi s premeščanjem pokrite zalege iz plodišča v medišče, pri tem pa je treba paziti, da skupaj z zalego ne premeštimo tudi medenih vencev, v katerih so ostanki zimске zaloge. Če se temu ni mogoče izogniti, si te sate posebej označimo in jih ne točimo oziroma jih odstranimo, ko se zalega izleže. Sate začnemo premeščati takoj, ko v družini opazimo nedelavnost, ki se kaže v zbiranju mladih čebel na območju zunaj satja. Prazna mesta v plodišču, ki so posledica premeščanja pokrite zalege, zapolnimo s satnicami. Ob ugodnih letih lahko na ta način zamenjamo vse sate v plodišču.

Pri nakladnem panju dodamo za preprečevanje rojenja in shranjevanje presežkov medu mediščno naklado. Ob intenzivnem vnosu nektarja ne smemo nikoli čakati, da bo ta polna. Ko sta z nektarjem napolnjeni dve tretjini prve mediščne naklade, pod njo in nad plodiščem nastavimo mediščno naklado s praznim satjem. V obdobju medenja moramo paziti, da je v mediščni nakladi nad plodiščem vedno prazna tretjina prostora.

Drugačen način preprečevanja rojenja je, da v dobri družini vzredimo ali ji dodamo mlado matico. Čebelje družine le izjemoma rojijo, kadar je njihova matica mlajša od enega leta. Če matice menjamo avgusta, prihodnje leto v obdobju rojenja še ne bodo stare leto dni. Čebelja družina s takšno matico bo delavna, gospodarna in nerojiva, njen pridelek medu pa bo med najboljšimi. Zelo zanesljiva metoda preprečevanja rojilnega nagona je tudi zamenjava starih matic z zreli matičniki, preden se v družini pojavi rojilno razpoloženje.

Rojenje čebelje družine lahko uspešno preprečimo, če močni družini pravočasno odvzamemo 2–3 zaležene sate skupaj s čebelami. Z odvzetimi sati zalege in čebelami lahko naredimo narejenca ali pa z njim okrepimo družino, ki zaostaja v razvoju. Odvzemanje čebel je zelo natančno delo, saj čebelje družine pred skorajšnjo pašo ne smemo preveč oslabiliti, če naj bi jo kar najbolje izrabila.

Če vsi ti ukrepi niso preprečili rojilnega razpoloženja, lahko pri nakladnih panjih uporabimo tehniko izdelave tako imenovanega vmesnega narejenca. Osnovno čebeljo družino, ki zaseda dve ali tri naklade, odstranimo s podnice in nanjo postavimo prazno naklado. Iz te čebelje družine vzamemo dva sata s pokrito zalego brez čebel in ju vstavimo v sredino prazne naklade. Hkrati vstavimo zrel matičnik, ki ga lahko dobimo pri vzrejevalcih, iz odbrane družine – ta mora biti od strani zavarovan z aluminijasto folijo – in ga previdno vtisnemo v enega od obeh zaleženih satov. V naklado ob stenah vstavimo dva medena sata s hrano brez čebel, preostali prostor pa zapolnimo s satnicami. Prek te naklade položimo vmesni pokrov z izletnim žrelom in nanj postavimo naklade osnovne čebelje družine, iz katere odstranimo vse morebitne matičnike. Osnovna čebelja družina bo izgubila večino izletnih čebel, saj se bodo te preselile v spodnjo naklado. Zaradi izgube izletnih čebel in odstranitve matičnikov čebeljo družino mine rojilno razpoloženje in stara matica začne znova pospešeno zalegati. V vmesnem narejencu se po približno dveh dneh izleže mlada matica, ki začne zalegati čez 8–10 dni. Če ugotovimo, da je mlada čebelja družina brezmatična, lahko vmesni narejenec znova združimo z osnovno družino.

Najuspešnejša metoda preprečevanja rojenja je, če čebelji družini odvzamemo matico. Če je stara matica še dobra, jo uporabimo za narejenca. Tega naredimo tako, da čebelji družini odvzamemo matico, sat pokrite, izlegajoče se zalege, s čebelami in sat hrane ter ji dodamo še dva prazna, lepo izdelana sata. Narejenca z odvzeto matico namestimo na stojišče, ki je vsaj tri kilometre oddaljeno od preostalih gospodarskih družin, v okolici katerega ni veliko čebelnjakov in na katerem je vso sezono vsaj nekaj čebelje paše. Tako se bo takšna družina lepo razvila do konca čebelarске sezone.

V čebelji družini, ki smo ji odvzeli matico, po devetih dneh uničimo vse zasilne matičnike in družini dodamo kakovosten zrel zaščiten matičnik, vzrejen iz odbrane družine, ali mlado matico v matičnici. V dneh, ko so takšne čebelje družine brez pokrite zalege in ko so vse varoje na čebelah, jih je mogoče preprosto uničiti. Priporočam vam uporabo oksalne ali mlečne kisline. Zatiranje opravite z uradno registriranimi zdravili, njihovo uporabo pa vpišite v veterinarski dnevnik.

Če se nam zgodi, da družina kljub vsem protirojilnim ukrepom izroji, pa nikar ne obupujmo, temveč raje občudujmo in uživajmo v čudovitem naravnem dogodku, katerega naravna načela so nad človeško moralo, poleg tega pa so v številnih pogledih lahko tudi lekcija človeškemu rodu. ■



Zrel matičnik zaščiten z aluminijasto folijo

Foto: Franc Gosar